

IP просвітництво: захист

Звіт про інтеграцію тем, пов'язаних із захистом інтелектуальної власності, в навчальні дисципліни закладу середньої освіти

Грудень 2025

Вступне слово

Олена Орлюк
Директорка УКРНОІВІ

«Захист прав інтелектуальної власності є важливим аспектом навчання, що безпосередньо впливає на формування правосвідомості учнів. Порушення прав інтелектуальної власності є серйозною проблемою, з якою ми повинні боротися через освіту. Освітній заклад має вирішальну роль у формуванні в учнів розуміння важливості захисту інтелектуальних прав, а також усвідомлення наслідків порушень. Вчителі мають надати учням не лише теоретичні знання, але й виховати відповідальність за повагу до прав інтелектуальної власності, що стане основою для їхнього правильного ставлення до творчості та інновацій у майбутньому».

«Освіта у сфері інтелектуальної власності є важливою складовою правової культури суспільства, оскільки вона сприяє формуванню поваги до результатів інтелектуальної, творчої діяльності людини. Ця повага повинна прищеплюватися змалечку, і головну роль у цьому процесі відіграє вчитель та заклад освіти. Саме вчителі та освітні установи є основними носіями знань, що допомагають учням усвідомити важливість захисту прав інтелектуальної власності, формуючи правову свідомість і сприяючи створенню середовища, де поважають права авторів і творчих людей».

Світлана Кучук
Директорка Ліцею №9 «Гармонія»

Зміст

I. Вступ

II. Передумови

III. Стратегія співробітництва

IV. Основна частина звіту

V. Аналіз результатів знань

VI. Підсумки

I. Вступ

Центр спостереження з питань порушень прав інтелектуальної власності (Центр спостереження IPR) УКРНОІВІ (IP офісу) спрямовує свою діяльність на підвищення рівня правової обізнаності серед громадян у сфері захисту прав інтелектуальної власності. Ця діяльність – одна з ключових складових у боротьбі з порушеннями прав інтелектуальної власності і включає в себе просвітницькі ініціативи для різних груп населення. Такі ініціативи сприяють формуванню правильного розуміння ролі інтелектуальної власності в сучасному світі та її важливості для економічного розвитку, творчості й бізнесу.

Одним із основних завдань Центру спостереження IPR є організація просвітницьких заходів, спрямованих на навчання та інформування громадян, зокрема учнів та студентів, щодо захисту їхніх прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності. Всі ці ініціативи орієнтовані на те, щоб допомогти майбутнім професіоналам правильно використовувати інтелектуальну власність й уникати порушень у своїй діяльності.

Особлива увага Центру спостереження IPR приділяється розвитку ефективних механізмів боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності, що включає не тільки юридичні аспекти, але й просвітницькі заходи, які формують культуру поваги до інтелектуальної власності серед молоді. IP офіс активно співпрацює з освітніми установами, організовує тематичні семінари, тренінги та лекції, щоб забезпечити високий рівень правової обізнаності. Ця робота є важливим кроком до розбудови суспільства, в якому кожен розуміє, чому захист інтелектуальної власності важливий.

II. Передумови

Дослідження міжнародного досвіду у сфері просвітницької роботи з інтелектуальної власності

Захист прав інтелектуальної власності є невід'ємною складовою правової системи кожної країни, оскільки безпосередньо впливає на інноваційний розвиток та економічну стабільність. У зв'язку з цим важливою є потреба в систематичному та комплексному підході до просвітницької діяльності у цій сфері, що має охоплювати всі рівні освіти та починатися з наймолодших учасників суспільства.

Центр спостереження з питань порушень прав інтелектуальної власності (Центр спостереження IPR) UKPHOIBI проаналізував міжнародний досвід у сфері просвітницької роботи з інтелектуальної власності, зокрема практики ряду європейських країн. Так, у [Литві](#) реалізовано серії семінарів у школах, до яких залучали популярні місцеві музичні гурти, що ділилися власним досвідом з позицій творців. Окрім того, в Литві були випущені спеціалізовані публікації, серед яких книжки для школярів, такі як «Подорож до країни автора», комікси про авторське право та права на винаходи, корисні моделі та промислові зразки. В [Італії](#) була розроблена програма для бізнес-шкіл та менеджменту, в рамках якої інститути створюють навчальний матеріал та тематичні дослідження, спрямовані на розвиток навичок управління високотехнологічними підприємствами та підтримки інноваційних продуктів. У [Молдові](#) регулярно проводяться інформаційні кампанії серед дітей віком 5-16 років у літніх таборах, з метою підвищення обізнаності про ризики піратства, що включає також анкетування учасників.

[European Observatory on Infringements of Intellectual Property Rights](#) в своїх звітах та рекомендаціях підтверджує необхідність інтеграції тематики інтелектуальної власності в освітні програми, вважаючи, що вона повинна бути частиною різних навчальних дисциплін на всіх етапах освіти. Адже саме такий підхід дозволяє сформуванню у громадян розуміння важливості захисту прав інтелектуальної власності та сприяє створенню правової культури, яка охоплює всі аспекти інтелектуальної власності й забезпечує її ефективне використання для розвитку інноваційної економіки.

З огляду на позитивні міжнародні практики, в Україні постала потреба поступово розширювати присутність тематики інтелектуальної власності в освітніх програмах, зокрема на шкільному рівні.

Співробітництво із закладом середньої освіти

Враховуючи важливість просвітницької діяльності у сфері інтелектуальної власності та необхідність підвищення правової обізнаності серед молоді, 28 серпня 2024 року було укладено меморандум про співробітництво між УКРНОІВІ та Ліцеєм №9 "Гармонія" Оболонського району міста Києва.

Це партнерство стало важливим кроком у досягненні спільної мети – інтегрувати тематику захисту інтелектуальної власності в освітній процес ліцею та сформувати в учнів глибоке усвідомлення значущості дотримання таких прав. Воно передбачає не лише включення відповідних тем до навчальних дисциплін, а й сприяє розвитку правової свідомості серед учнів, що має вагомe значення для їхнього майбутнього професійного становлення. Таке співробітництво створює підґрунтя для подальшого посилення правових знань молоді та формує повагу до прав інтелектуальної власності, що є ключовим у запобіганні порушенням у цій сфері. Крім того, партнерство може слугувати позитивним прикладом для інших навчальних закладів.

III. Стратегія співробітництва

Мета

Головна мета полягає у підвищенні правової обізнаності серед учнів, формуванні у них розуміння важливості захисту прав інтелектуальної власності та вихованні відповідального ставлення до творчих досягнень. Це сприятиме розвитку поваги до інтелектуальної власності та забезпечить необхідні знання для ефективного захисту прав у майбутньому професійному житті.

Завдання

1. Обмін досвідом та інформацією, інформаційна підтримка – регулярний обмін актуальною інформацією та ресурсами, що сприятимуть підвищенню рівня знань у сфері інтелектуальної власності серед учнів та педагогічного складу навчального закладу.
2. Участь та організація заходів і зустрічей різноманітних форматів – проведення спільних просвітницьких заходів, семінарів, лекцій та тренінгів для учнів, вчителів та інших зацікавлених осіб, що сприятимуть глибшому розумінню тематики захисту прав інтелектуальної власності.
3. Взаємне залучення до участі в іншій діяльності, спрямованій на розвиток сфери інтелектуальної власності – спільна участь у розробці рекомендацій та матеріалів, що сприяють розвитку правових аспектів інтелектуальної, творчої діяльності, а також залучення учнів до практичних заходів у цій сфері.

Інтеграція тем, пов'язаних із захистом інтелектуальної власності, в освітній процес є важливим кроком до формування правової обізнаності серед молоді та сприяє розвитку культури захисту прав інтелектуальної власності. ІР офіс сприяє впровадженню таких тем у навчальні дисципліни загальноосвітніх навчальних закладів, що є важливим етапом у підготовці майбутніх громадян до належного розуміння та дотримання правових норм у сфері інтелектуальної власності.

IV. Основна частина звіту

Основи правознавства та інтелектуальна власність

У процесі співробітництва IP офісу з Ліцеєм №9 «Гармонія» Оболонського району міста Києва в 9-х класах закладу теми, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності, були інтегровані в навчальну дисципліну «Основи правознавства».

Дисципліна «Основи правознавства» є введенням до правової культури, ознайомлює учнів з основами права, правами та обов'язками людини та громадянина, а також з принципами функціонування правової системи. Дисципліна допомагає усвідомити важливість дотримання законів і правових норм у повсякденному житті, сприяючи розвитку свідомості.

Вивчення тем, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності та інтелектуальною власністю в цілому, є важливим аспектом сучасного правового середовища, оскільки дозволяє учням зрозуміти не лише загальні принципи права, але й специфічні права, які стосуються інтелектуальної, творчої діяльності. Інтелектуальна власність є невід'ємною частиною правового поля, її знання допомагає учням краще орієнтуватися в сучасних правових реаліях.

07 квітня 2025 року, 9-А клас
Ліцей №9 «Гармонія» Оболонського району міста Києва

Проведені уроки в межах інтеграції дозволили учням на основі правових знань ознайомитися з основними принципами та положеннями, що регулюють питання, пов'язані із захистом інтелектуальної власності. Зміст уроків передбачав не лише теоретичне роз'яснення відповідних правових норм, але й формування практичних навичок розуміння та застосування цих норм у життєвих ситуаціях.

Інтеграція тем, пов'язаних із захистом інтелектуальної власності, в курс «Основи правознавства», є особливо важливою для формування у школярів розуміння не лише прав, які вони можуть мати на власні творчі продукти, але й потенційних порушень, що можуть виникнути в результаті недотримання авторських прав або інших прав інтелектуальної власності. Це знання дає учням можливість усвідомити, як важливо захищати свої інтелектуальні досягнення та поважати права інших, що є основою правової культури.

08 квітня 2025 року, 9-А та 9-В класи
Ліцей №9 «Гармонія» Оболонського району міста Києва

Громадянська освіта та інтелектуальна власність

У 10-х класах теми, пов'язані із захистом інтелектуальної власності, були включені в навчальну дисципліну «Громадянська освіта».

Дисципліна «Громадянська освіта» охоплює вивчення прав та обов'язків людини та громадянина, принципів демократії, основ правового державного устрою та розвитку активної громадянської позиції серед учнів.

Інтеграція тем, пов'язаних із захистом інтелектуальної власності, сприяє розширенню правової обізнаності учнів щодо основних прав та обов'язків громадянина у контексті захисту прав інтелектуальної власності. У рамках цієї інтеграції учні знайомляться з проблемами, які виникають у зв'язку з використанням інтелектуальних продуктів, а також з механізмами правового захисту інтелектуальної власності. Істотним є також акцент на питаннях відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності, що є важливою складовою правової освіти громадян.

14 жовтня 2024 року, 10-А клас
Ліцей №9 «Гармонія» Оболонського району міста Києва

Теми акцентують увагу на відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності, зокрема на наслідках незаконного використання чужих творів без дозволу автора або без належної ліцензії. Учні вивчають, як порушення прав інтелектуальної власності можуть впливати не лише на авторів творів, але й на економіку, суспільство й розвиток інновацій. Також розглядаються реальні приклади порушень прав та варіанти їхнього правового вирішення за допомогою різних юридичних механізмів.

Це важлива складова громадянської освіти, оскільки вона формує у школярів не тільки правову свідомість, а й навички свідомого, етичного використання інтелектуальної власності у повсякденному житті, підвищує обізнаність щодо важливості дотримання законів про інтелектуальну власність і запобігання порушенням цих прав.

14 жовтня 2024 року, 10-Б та 10-В класи
Ліцей №9 «Гармонія» Оболонського району міста Києва

Порушення та захист прав інтелектуальної власності

Одним із основних акцентів, на який звернено увагу під час навчання, є глибоке розуміння порушень прав інтелектуальної власності, що є важливою складовою правової освіти учнів. Учням роз'яснюється, що порушення прав інтелектуальної власності включають, зокрема, різні форми несанкціонованого використання творів, серед яких найбільш поширеними є випадки плагіату та піратства, виробництво контрафактної продукції тощо.

Плагіат полягає у привласненні чужого авторства або використанні чужих творів без належного дозволу чи посилання на автора. Піратство охоплює незаконне копіювання і поширення об'єктів авторського права, таких, наприклад, як програмне забезпечення, музика чи фільми. Контрафактні продукти – це товари, що виготовляються без дозволу власника прав на торговельну марку чи патент і продаються під виглядом оригінальної продукції. Всі ці порушення можуть бути як навмисними, так і ненавмисними, і важливо, щоб учні усвідомлювали наслідки таких правопорушень у правовому контексті.

Особлива увага приділяється також питанням використання цифрового контенту в Інтернеті. З огляду на те, що більшість молоді активно користується онлайн-платформами для прослуховування музики, перегляду відео чи завантаження програм, важливо розуміти, які права на цей контент існують і як їх можна порушити. Наприклад, завантаження або поширення музики без ліцензії через торрент-ресурси чи інші платформи – це порушення авторських прав, яке може призвести до юридичних наслідків.

Не менш важливою частиною інтеграції є вивчення питання захисту учнями своїх прав. Знання того, як можна захистити власні інтелектуальні, творчі результати, є необхідним для кожного. Учні повинні дізнатися, що є такі інструменти як реєстрація авторських прав, патентів, торговельних марок, які дозволяють забезпечити правовий захист своїх розробок і уникнути несанкціонованого використання чужих досягнень.

Особливо важливо, щоб учні знали, як можна реагувати на порушення своїх прав. Якщо хтось використовує їх твори без дозволу, важливо знати, до кого звертатися за допомогою. Розуміння таких механізмів допомагає молоді не лише бути обізнаними у своїх правах, але й активно діяти для їх захисту.

Інтеграція тем, пов'язаних із захистом інтелектуальної власності, в освітні дисципліни, є необхідним кроком до формування у молоді належного рівня правової свідомості та підготовки її до активної участі в економічних і культурних процесах, де захист інтелектуальної власності має істотне значення.

09 квітня 2025 року, 10-ті та 9-ті класи
Ліцей №9 «Гармонія» Оболонського району міста Києва

V. Аналіз результатів знань

Перевірка та закріплення знань учнів була здійснена за допомогою контрольних завдань, що включали п'ять практичних тестів з варіантами відповідей. Завдання були розроблені на основі матеріалів, які викладались учням протягом навчального року, і охоплювали питання порушення та захисту прав інтелектуальної власності.

Важливо зазначити, що ці завдання враховували практичні аспекти, зокрема ситуаційні кейси, що дозволяють учням продемонструвати здатність застосовувати теоретичні знання в реальних умовах. Цей метод є ефективним для перевірки та закріплення знань, оскільки він орієнтований на розвиток практичних навичок та вміння вирішувати конкретні правові ситуації, що є ключовим аспектом у процесі навчання.

У контрольному тестуванні взяли участь здобувачі освіти 9-х та 10-х класів Ліцею №9 "Гармонія" Оболонського району міста Києва, загальна кількість учасників склала 176 осіб.

Нижче наведено приклади з результатами опитування, що дозволяють оцінити рівень засвоєння матеріалу та ефективність навчальних методів.

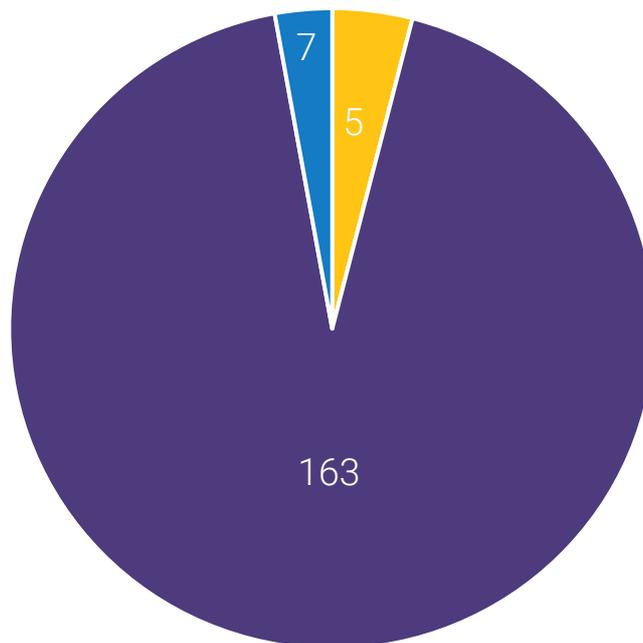

Підсумок знань:
Захист прав інтелектуальної власності

Ознайомитися з формою контрольного тестування можна за активним посиланням: <https://forms.gle/9TZqca56qtJ3bnyd8>.

Контрольне запитання №1:

«Молодий музикант Олександр записав пісню, використавши мелодію з хіта відомого артиста. Він дещо змінив ритм і нотну послідовність, але основна структура залишилась незмінною. Олександр опублікував свою пісню без вказівки на автора оригіналу твору. Через деякий час автор оригіналу твору виявив порушення авторських прав і звернувся до юристів. Чи є дії Олександра незаконними?»

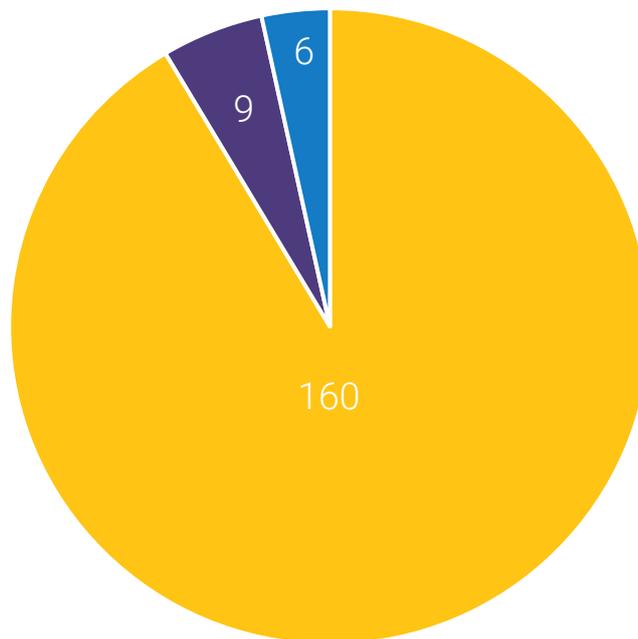

- Ні, Олександр отримав дозвіл від автора на використання мелодії та правильно вказав джерело - ліцензійне використання.
- Так, Олександр привласнив авторство чужого твору, використав частину чужої мелодії, не вказавши автора оригіналу твору - плагіат.
- Ні, Олександр створив власну композицію, яка була натхненна роботою відомого артиста, не порушуючи авторських прав - творче наслідування.

З результатів підсумкового тестування випливає, що більшість учасників – 163 респонденти – надали правильну відповідь на запитання №1, що свідчить про високий рівень засвоєння матеріалу та ефективність використаних методів навчання в рамках проекту.

Контрольне запитання №2:

«Марина створила унікальну музичну композицію. Вона вирішила розмістити її на популярній платформі для прослуховування музики. Одного дня вона дізнається, що один із блогерів на своїй YouTube-сторінці використовує її трек у своєму відео без отримання дозволу на використання музики. Відео набирає популярність, і блогер отримує значну кількість підписників і доходів від реклами, використовуючи чужий музичний контент. Який з варіантів відповідей є правильним?»

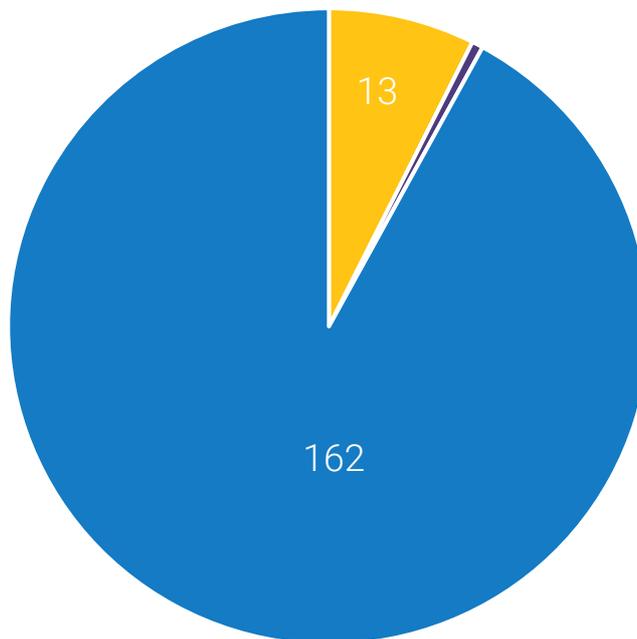

- Марина має право подати скаргу до платформи, на якій блогер розмістив відео, щоб заблокувати контент, що порушує її авторські права, і вимагати компенсації за порушення її майнових авторських прав.
- Марина не має жодних правових можливостей вплинути на ситуацію, оскільки блогер використовує композицію лише в межах «справедливого використання» контенту.
- Марина повинна звернутися до блогера особисто і попросити його прибрати трек з відео, але не звертатися до юридичних органів чи безпосередньо до платформи.

З результатів, зображених на діаграмі вище, видно, що більшість респондентів (160 осіб) надали правильну відповідь на запитання №2, що свідчить про високу практичність та актуальність навчального матеріалу, а також ефективність обраних методів у розвитку необхідних навичок та знань серед учасників проекту.

Контрольне запитання №3:

«Ірина – дизайнер, яка створила унікальний логотип для свого бренду та отримала свідоцтво на торговельну марку. Після декількох місяців успішного використання логотипу, вона виявила, що одна з конкурентних компаній почала використовувати майже ідентичний логотип для свого бізнесу. Ірина вирішує діяти, щоб захистити свою інтелектуальну власність. Який з варіантів дій буде найбільш доцільним для Ірини в цій ситуації?»

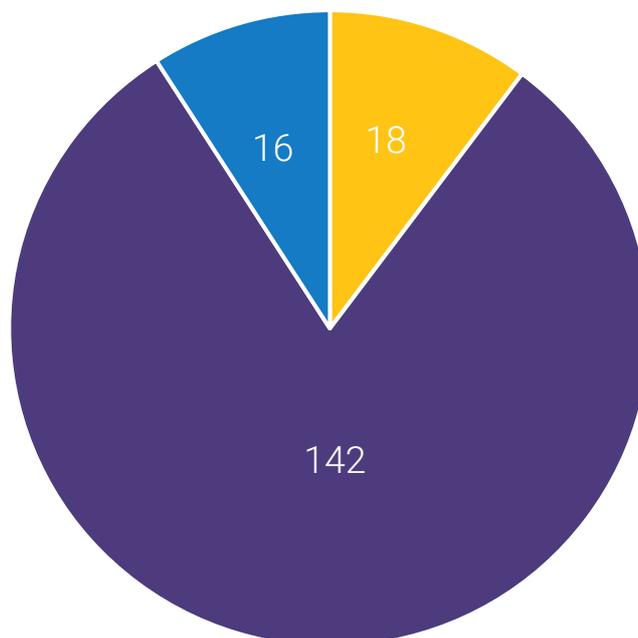

- Звернутися до правоохоронних органів, щоб подати заяву про шахрайство, оскільки її логотип було використано без дозволу.
- Публічно оголосити про порушення прав на логотип у соціальних мережах та закликати людей бойкотувати компанію-конкурента.
- Звернутися до суду з позовом про порушення прав інтелектуальної власності та вимагати знищення виготовлених зображень торговельної марки або позначення, схожого з нею настільки, що їх можна сплутати.

З результатів, зображених на діаграмі вище, видно, що 162 респонденти правильно відповіли на запитання №3, що свідчить про збереження високого рівня засвоєння матеріалу та стабільно високі показники результатів серед учасників проєкту.

Контрольне запитання №4:

«Юрій – студент університету, який займається дослідженням історії мистецтва. Він знайшов у мережі Інтернет картину, яка є об'єктом авторського права, і вирішив використовувати її для написання своєї дипломної роботи. Він не має наміру отримувати прибуток від використання цього твору, а використовує його лише як ілюстрацію у своїй науковій праці, яку буде подавати виключно для оцінки. Який з варіантів є правомірним у цьому випадку?»

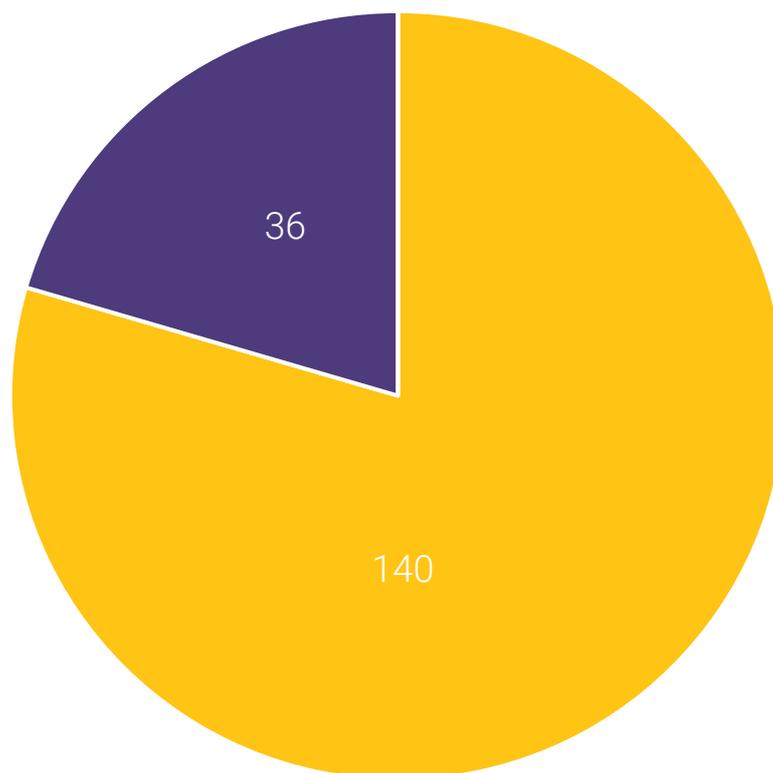

- Юрій повинен звернутися до правовласника картини і отримати дозвіл на її використання, навіть якщо він не планує отримувати прибуток від її використання.
- Юрій може без проблем використовувати картину у своїй дипломній роботі, оскільки це не пов'язано з отриманням прибутку, Юрій вказав автора роботи та джерело запозичення, і він не порушує авторські права.
- Юрій може використовувати картину без дозволу лише в разі, якщо вона знаходиться у суспільному надбанні або якщо автор дозволив таке використання для наукових цілей, навіть без зазначення джерела.

З результатів, представлених на діаграмі, видно, що 142 учасники правильно відповіли на запитання №4, що свідчить про достатній рівень засвоєння матеріалу. Хоча цей показник є дещо нижчим за попередні, що пояснюється складністю запитання, загальні результати все одно зберігаються на високому рівні серед учасників проєкту.

Контрольне запитання №5:

«Анастасія є автором популярного онлайн-курсу з програмування. Згодом вона виявила, що кілька веб-сайтів почали продавати копії її курсу, порушуючи авторські права. Анастасія вирішує вжити заходів для боротьби з порушеннями в мережі Інтернет. Який з наведених механізмів буде найефективнішим для Анастасії у боротьбі з порушеннями її авторських прав в Інтернеті?»

- Використати блокчейн для управління правами інтелектуальної власності на її онлайн-курс, щоб мати чіткий запис про авторство та відстежувати використання контенту.
- Подати позов до "цифрового суду", де буде розглянуто питання порушення авторських прав на онлайн-курси, без необхідності зупиняти продаж копій курсу на веб-сайтах.
- Написати блог-пост або публікацію у соціальних мережах, сподіваючись, що публічний тиск змусить веб-сайти припинити продаж копій курсу.

З результатів, представлених на діаграмі, видно, що 140 учасників правильно відповіли на запитання №5, що свідчить про достатній рівень засвоєння матеріалу. Більшість учасників надали правильні відповіді, що підтверджує ефективність навчального процесу та готовність учасників застосовувати отримані знання на практиці.

VI. Підсумки

У результаті співробітництва УКРНОІВІ з Ліцеєм №9 «Гармонія» Оболонського району міста Києва вдалося досягти значних успіхів у реалізації поставлених цілей та завдань. Головною метою цієї ініціативи було підвищення правової обізнаності серед учнів, формування у них розуміння важливості захисту прав інтелектуальної власності та виховання відповідального ставлення до творчих досягнень. Це завдання було успішно виконано завдяки впровадженню тем, пов'язаних із захистом інтелектуальної власності, в навчальні дисципліни закладу.

Перспективою такого виду співробітництва є заохочення широкого кола навчальних закладів до активного впровадження правових знань у сфері захисту інтелектуальної власності в освітній процес. ІР офіс готовий надати допомогу іншим освітнім установам в інтеграції цих тем у їхні навчальні дисципліни та ділитися досвідом і методологією з іншими закладами освіти, сприяючи впровадженню найкращих практик у цій галузі.

Попри те, що трансформації в освітньому процесі мають тривалий і поетапний характер, реалізована нами просвітницька ініціатива є суттєвою і практично результативною. Включення тем, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності, до змісту навчальних дисциплін, виступає дієвим інструментом, що сприяє оновленню підходів до правового виховання молоді та формуванню їхньої сталої правової культури.

Спільна робота з навчальними закладами в напрямі підвищення правової обізнаності з питань інтелектуальної власності має велике значення для формування суспільства, в якому кожен громадянин усвідомлює важливість захисту прав інтелектуальної власності. У результаті таких ініціатив зростатиме обізнаність молоді щодо порушень прав інтелектуальної власності, що в кінцевому підсумку призведе до більш ефективного захисту цих прав в усіх сферах діяльності. Це, без сумніву, сприятиме розвитку економіки, інновацій та креативних індустрій, які є основою для прогресу сучасного суспільства.